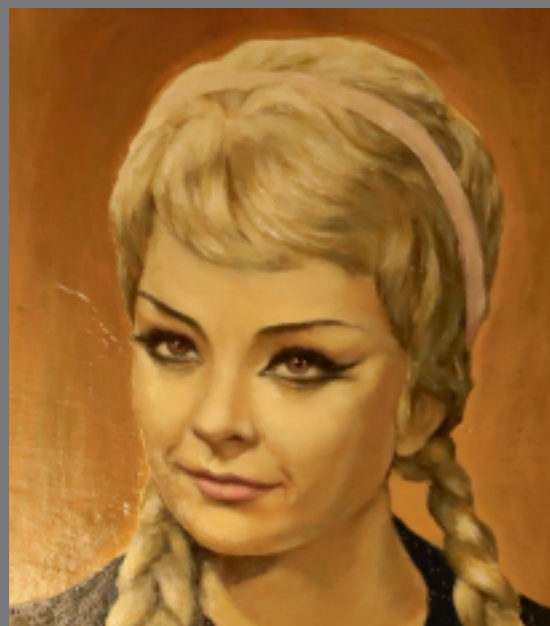




Magyar Állami Operaház  
festett folyosó képei



Mezey Béla, Erdélyi Mikós, Orosz  
Adél, Ilosfalvy Róbert, Marton Éva  
(fotó: Házy Erzsébet)



A párkányi születésű, Révkomáromban lakó (SZK) Klemen Terézia az ELTE – BTK –án végzett magyar nyelv-irodalom, történelem szakos középiskolai tanárként. 2012-től alapító elnöke a komáromi székhelyű Lehár Ferenc Polgári Társulásnak. 2014-ben a szintén általa alapított Szlovákiai Civil Becsületrend hívta életre az ezen belül szervezett Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekversenyt (2016, 2017).

E könyv az énekverseny szerves részeként jelenik meg. Az alkotó célja, hogy a Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas, Kiváló művész emlékét méltón megőrizzük, munkásságának, művészetének értékeinek továbbviteléhez hozzájáruljunk. Ez a kötet tisztelgés a méltatlanul elfeledett pozsonyi születésű Házy Erzsébet emléke előtt, mellyel a szülőföld, Csallóköz még tartozik. A szerző további célja a kultúra megújuló minőségű értékeinek a felkarolása és támogatása, hogy az ilyen típusú zenei értékeket minél szélesebb réteghez el tudjuk juttatni, az ifjabb nemzedékkel meg tudjuk ismertetni, színesebbé téve a zenei palettát, ezáltal a polgári értékeket felelevenítsük a régió és a határon átvéhető kulturális életben.

A kötet a fellelhető dokumentációk és a pályatársak, ismerősök kimondottan ebből az alkalomból írt visszaemlékezései nyomán, valamint a korabeli újságcikkekkel való válogatás alapján mutatja be Házy Erzsébet művészetét. További érdekesség, hogy nagy képi anyaggal egészül ki, olyanokkal is, amelyek még soha sehol nem jelentek meg. A képek többsége Mezey Béla az Operaház volt fotósa magángyűjteményéből lett digitalizálva.

AZ ÉVSZÁZAD MANONJA HÁZY ERZSÉBET

Klemen Terézia

*Klemen  
Terézia*

*AZ  
ÉVSZÁZAD  
MANONJA  
HÁZY ERZSÉBET*

**Klemen Terézia**

**AZ ÉVSZÁZAD MANONJA  
HÁZY ERZSÉBET**





## Szinetár Miklós

*Kossuth-díjas és kétszeres Jászai Mari-díjas magyar színházi, opera-, tévé- és filmrendező, forgatókönyvíró, érdekes és kiváló művész. A Magyar Állami Operaház korábbi főigazgatója, a Magyar Televízió egykori elnökhelyettese. Munkásságát külföldön is elismerték – jelzi ezt a monte-carlói Arany Nimfa-díj, az Unda-díj, a prágai TV fesztivál legjobb rendezésért járó díja, a moszkvai filmfesztivál Béke-díja és a trieszti Ezüst Asteroid-díj. 2001-ben Pro Urbe Budapest díjat kapott, 2002-ben az Operaház örökös tagja lett, 2003 márciusában a Magyar Állami Operaház Mesterművésze címet és Új Múza Díjat kapott, 2011-ben Hazám-díjban részesült.*

## ELŐSZÓ

A budapesti Operaházban a magyar operajátszás fénykorait mindig nagy énekesek fémjelezték. Azt mondják, hogy a nagy karmesterek, koreográfusok, táncosok és énekesek „beépültek” az Operaház épületébe, ma már ők tartják az Ybl-palota falait.

Több nagy korszak volt az opera történetében. Az egyik ilyen a hatvanas és hetvenes évek világa. Melis György, Ilosfalvy Róbert, Réty József, Sándor Judit, Bende Zsolt, Kelen Péter és még sokan, közöttük is emlékezetes Házy Erzsébet.

Gyönyörű hang, nagy színpadi tehetség, és csodálatos női jelenlét. Ezek mind együtt voltak ebben a nagyon szép, törekeny és mégis rettenetesen erős művészen, aki ha bejött a színpadra bizony nem nagyon lehetett másra figyelni. Egyszerre volt varázslatos díva, primadonna, és hibátlan zeneművész. Egyéniség volt, aki nem hasonlított senkire, és nem volt senki, aki hozzá hasonlított. A Fra Diavolo című operában rendeztem őt először a Gördülő Operában, majd már az Erkel Színházban énekelte Pamellát, a női főszerepet. Azután ugyancsak nálam játszott főszerepet Rossini Ory grófja című operájában.

Ő is egyike azoknak, akik meghatároztak egy nagy korszakot, amit Ferencsik János, Nádassdi Kálmán, Fülöp Zoltán, Márk Tivadar nevével jegyzünk.

Ez a könyv segíti az emlékezést, felidézi azt, ami felejthetetlen.

Szinetár Miklós



Monteverdi: Poppea megkoronázása – Poppea



Szokolay: Sámson – Delila



Puccini: Bohémélet – Carreras és Házy Erzsébet

Fotók: Mezey Béla

# BEVEZETÉS

Többen is kérdezhetnék, hogyan, milyen apropóból készül egy ilyen könyv.

A Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekverseny ötletgazdája és főszerzője vagyok. Azt tapasztaltam, hogy a méltatlanul elfeledett pozsonyi születésű operaénekesnő pályáját még a versenyzők közül is kevesen ismerik. Becsületbeli ügynek tartottam egy olyan könyv megírását, összeállítását, ami közelebb hozza őt a 21. századi komolyzene rajongóihoz. Kortársai, pályatársai közül egyre kevesebben vannak már az élők sorában, szerettem volna megszólaltatni őket.

Az ember először széleskörű nyomozást indít: heteken, hónapokon keresztül gyűjtöttem az anyagot, a neveket. Szemezgettem, válogattam, újságcikkeket gyűjtöttem. Aztán a véletlen folytán rátaláltam egy emberre, akitől kezdetben nagyon sokan óvtak, de nem vagyok könnyen ijedős fajta. S láss csodát, az ember igenis segít. Mindenkit ismer és mindenki ismeri, mindenki telefonszáma megtalálható nála. Készségesen átadja az információkat, sőt, előtte felhívja az illetőt, hogy tudjon róla, keresni fogják. Ő rendelkezik a legtöbb fényképpel az operaénekesekről, hiszen évtizedeken keresztül volt a Magyar Állami Operaház fotósa. Olyan fényképek negatívjait kapom meg tőle, amelyek talán még soha, sehol nem jelentek meg. Ez az ember Mezey Béla. Mindenki segít, mindenki hajlandó megszólalni, emlékezni, pár gondolatot papírra vetni, vagy mesélni személyes találkozó keretében. Úgy gondolom, a könyv második felében illik őket bemutatnom emlékeikkel együtt, hisz tanúi voltak az Operaház aranykorának. Egy híres korszak szereplői, társai a művésznőnek.

Így készült a könyv Házy Erzsébetről, az évszázad Manonjáról.

Nem kellett sosem életre szólóan búcsút vennie otthonától, hiszen tíz éves kora után Pest volt az otthona. Pesten maradt, mégis kitűnik édesanyja egykori rádióbeli nyilatkozatából, hogy kisgyerek korától önállóságra törekedett, igényelte, hogy a maga ura lehessen. Ez az önfenntartási törekvése már nagyon korán, tizenévesen elkezdődött, majd egyre erősödött. Minden szerepet elvállalt, hogy aztán családja tagjaival jótékonykodhasson, amikor már volt miből adnia. Két kézzel osztogatta a sok jót testvéreinek, rokonságának.

Benne élt a megismerés vágya. Mindig távolabbra merészkedni, mindent megtanulni, megmutatni magát, tehetségét, szépségét. Egy különös légkört teremtett maga köré.

Mondhatnánk, hogy szerencséje volt. Könnyedén játszunk a szerencse szóval. A véletlenek sorozata, ha úgy tetszik, a sors inkább a lehetőséget adja meg, azt kell megragadni. A művészpályán hamar elkallódhat az ember, különösen, ha alkalom nyílik a „könnyű” pénzkeresésre, a vidéki fellépésekre, egyéb meghívásos koncertekre. Tartania kell az embert magának, nívós előadásokra kell törekedni.

Szerencse, hogy olyan emberek voltak az Operaház élén, mint Tóth Aladár, Nádasy Kálmán, Mikó András, s folytathatnánk a sort. A szerencse félig már adva volt, hisz a külsejével félig nyert üggyel lépett a Rádió énekkarából az Operaház ösztöndíjasaként színpadi pályára és a fél győ-



Nádasy Kálmán  
és Oláh Gusztáv  
a díszletterv felett

zelem minden veszélyei közé. Mert veszélyes ajándék az ilyen szerencse, mely a könnyű, a könnyelmű siker felé vonz. Kényeztetett üdvöskének lenni kényelmesebb, mint művésszé válni. Egy táncdallal, egy operettszámmal könnyebb beférkőzni a divatba, a közönség szívébe, mint Mozarttal, Csajkovszkijjal vagy Verdivel. Könnyebb és mulandóbb. Talán őt is megkísértette ez a könnyebbik sors, hisz kirándulást tett az operett és musical műfajába is. De mindig visszatért az eredetileg választott színpadra. Volt olyan időszak, amikor az akkori híradások, újságcikkek és hírek szerint szinte sistergett körülötte a levegő, olyan óriási sikert ért el. De neki volt akarata, tartása, elhivatottsága. A szerencsét ebben kell látni. Tudta, érezte az elhivatottság hangját. Ehhez kell igény, ízlés és ellenállóerő, itt már nem elég a szerencse. Itt tudni kell döntenet. Úgy döntött, hogy operaénekesnő marad, nem primadonna. Így lett művész és nem – mai kifejezéssel élve – sztár vagy celeb, s ezzel a nehezebbik ragyogást választotta.

# GYERMEK ÉS IFJÚKOR

Pozsonyban látta meg a napvilágot 1929. szeptember 30-án a Zoch utcai szülészeti klinikán. Édesanyja Telessy Ilona négy leánygyermeknek adott életet. Sorrendben Erzsébet = Böbe (1929), utána Piroska (1931), majd Ilona (1933) és Gyöngyvér = Györgyi, aki 1940-ben már Újpesten született és Telessy Györgyi néven vált ismert színésznővé. Két húgával együtt Pozsonyban járt elemi iskolába. Már korán, még kisgyermekkorában jól zongorázott és énekelt. A pozsonyi gyermekévek legfontosabb eredménye az volt, hogy anyanyelvi szinten megtanult a magyar mellett szlovákul és németül. Később, operaénekesi korában, probléma nélkül énekelt németül és bármilyen szláv nyelven könnyen megtanulta az adott szerep szövegét.

Családja, rokonsága révén csallóközi gyökerekkel rendelkezik, pontosabban Somorja és környéke, Tejfalú, Nyárasd azok a települések, melyek kora gyermekkorának színhelyei voltak. Apjának Tejfaluban hentesüzlete volt, s a Házý rokonságnál nyaraltak falun a gyerekek majdnem minden nyáron. A későbbiekben Hechtné Házý Anna és Házý Katalin révén tovább tartotta a kapcsolatot szülőföldjével, ahová néhány alkalommal vissza is tért szerepelni.



Az 1929.szeptember 30-án Pozsonyban született Házy Erzsébet egyévesen



A gyermek Erzsike



A pozsonyi hentesüzlet előtt a fiatal Házy család Erzsikével 1932 körül



A göndörkés angyali arcú gyereklány



A serdülőkor lányos öntudata



Íme, már nő vagyok...



A csábító szőke démon



A természetes szépség



Erzsi Ilona húgával

Édesanyja, Házy Jenőné egykori Kossuth rádióban elhangzott visszaemlékezéséből tudjuk meg a következőket: „Férjem papnak készült, a szalézi intézetben, Nyergesújfalu mellett nevelkedett, én meg a diakonisszáknál Pozsonyban. Szólista voltam a templomban, a férjem meg a zenekarban játszott a szalézi intézetben. A diakonisszai intézetben festettünk, kosarakat fontunk, égettünk. A háború miatt az intézményt bezárták, az ott tanuló gyerekeket hazavitték. A férjem a szaléziaknál ugyanígy járt, így a szülei abban állapodtak meg, hogy elküldik őt szakmára, így tanulta ki a hentes, mészáros mesterséget. Majd egy üzletbe került Pozsonyba. Én meg éppen egy péküzletet vezettem szembe vele. Úgy ismerkedtünk meg, hogy sokszor átjött meleg vizet kérni.

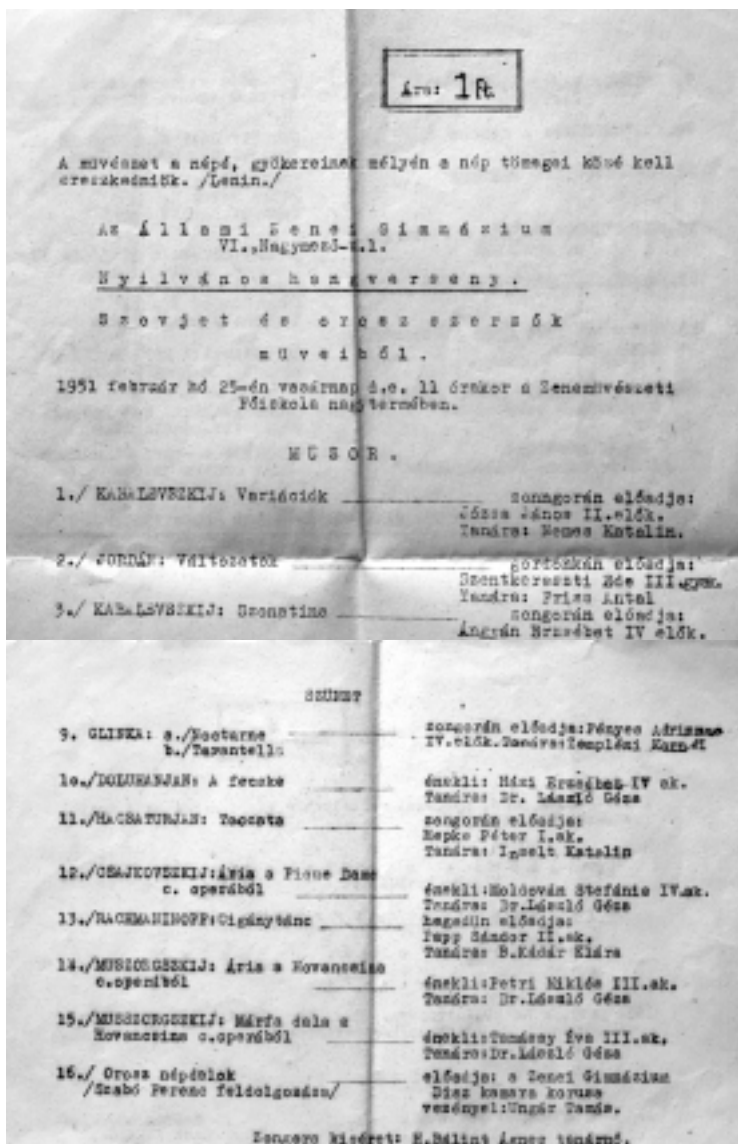
Az ismeretségből házasság lett, négy gyereklány született. Erzsébet lányom, Böbe rendkívül jó gyermek volt, ekkor Pozsonyban éltünk. Akkor még csak 2 testvére volt. A legkisebb, a negyedik Budapesten született. Böbe családszerető volt, mindenét megosztotta testvéreivel. Ha három szem cukra volt, azt is. Egyszer iskolából kabát nélkül jött haza, s megkérdeztem, hogy hol hagyta a kabátját. Azt felelte: láttam egy kislányt, hogy nem volt kabátja és nagyon fázott, hát odaadtam neki. Mindegyik lányom ta-



nult zenét, zongorázni is. Az iskolában gyakran szerepeltek, énekeltek. A későbbi években történt, Ilonka lányom, aki festőművésznak készült, súlyos beteg lett. Gerincvelő gyulladást kapott, szinte állandóan feküdt. 1958-ban a betegségfolyamat megállt. Egy svájci gyógykezelést ajánlottak. Böbe Svájcba vitette négy esztendeig kezelte és minden költségét fedezte. Sajnos, hogy magánélete nem volt sikeres. Sokat szenvedett. De soha senkinek nem panaszkodott. Mindene az opera volt.” Böbe élete jelentős részét töltötte szüleivel és testvéreivel. Mindig nagyon segítette családtagjait.

Az új politikai helyzet következtében a kitelepítések elől 1939-ben a családja Budapestre települt át. Újpestre, a volt Rákóczi utca 46. számú házba, amely Messó János hentes háza volt. Ez a ház a mai Baross utca-Perényi Zsigmond utca sarkán álló épület. Erzsébet gimnáziumi tanulmányait Pesten az Andrassy úti Mária Terézia Gimnáziumban kezdte, ahol már kitűnt csodálatos énekével és muzikalitásával, az egyik iskolai évből a János vitézben francia királylányként kápráztatta el a szülőket.

Ebben az időben Kerényi Miklós György énektanár és szakfelügyelő sok fiatal tehetséget hallgatott meg, a rádióbeszélgetésben így emlékezett:



Állami Zenei Gimnázium hangversenye 1951. február 25-én



„Házy Erzsébet az utolsó 40 év legnagyobb tehetsége, dinamikus egyéniség volt, lobogó temperamentumú. Az elsők között voltam, aki felfigyelt rá. Az 1945. évi tehetségkutató versenyen az Uránia moziban egy szőke egyéniség libbent a színpadra.

Mindenkit elbűvölt hangjával, óvták is a sok énekléstől.

Később egy Világifjúsági Találkozó (VIT) versenyre való felkészülés során már kész énekesként a legjobbnak ítéltük, az első helyezést érte el.”

Pedig mindig zongoraművész szeretett volna lenni, ezért először a Nemzeti Zenedében zongorázni tanult. Később zenei gimnáziumban végzett, ahol az énekszakon László Géza volt a tanára, aki kiválóan értett a fiatal tehetségek kibontakoztatásához. Mivel bámulatos gyorsasággal fejlődött, mestere nem tétovázott, s még az érettségi előtt bemutatta Tóth Aladárnak, az Operaház hírneves igazgatójának. Ekkortól már számon tartották a dalszínházban, többször meghívták próbaéneklésre, de a nagy pillanat csak évekkel később érkezett el. Történt ugyanis, mint azt egy interjúban felidézte: „1951-ben, a próbaéneklésen egy roppant nehéz darabot, A varázsfuvola Éj királynője áriáját énekeltem, és egy generálpauzában hirtelen megfordultam a saját tengelyem körül. Erre Tóth Aladár felkiáltott: ez bolond, ezt fel kell venni!”

Péter Györgyi operaénekesnő szintén ezen a napon énekelt próbát, a felvétel után 30 évet töltött az Operaház énekkarában. Így emlékezett vissza:

„1948-ban kaptam operaénekesi diplomát a Zeneművészeti Főiskolán. Ekkor külföldre nem lehetett szerződni. Élelmiszerjegy volt, de aki nem volt állandó alkalmazásban, az nem kapott élelmiszerjegyet.

Néhány évi koncert és rádiószereplés után a szűkös megélhetés kényszerített az Operaház énekkarába. Az Operaház saját kezelésébe vette a mai Erkel Színházat, reméltünk több énekesre lesz szükség.

1951. júniusában száz énekes izgult és várt próbaéneklésre, hogy színpadra kerüljön. Közük volt Házy Erzsébet és én is.

Észrevettem egy nálam néhány évvel fiatalabb, fehér ruhás feltűnően szép lányt, olyan volt, mint egy angyal. A várakozás alatt szóba elegyedtünk. Ez a lány a válláról lehúzta a ruha ujját, én meg felhúztam neki, megigazítottam, hogy ezt itt így nem illik. Ő meg mindig visszahúzta.

Beszólították és mindenki felfigyelt rá, mert olyan Éj királynője áriát vágott le, hogy karrierje nem volt vitás. Mindenkit lenyűgözött énektudásával, megjelenésével.”



A Rádió énekkarában (Földényi Kórus) balról az első Házy Erzsébet



Készülőben a bukaresti Világifjúsági Találkozóra 1953

Házy Erzsébet a Magyar Rádió Énekkarának alapító tagja volt 1950-től. Az énekkart akkor még úgy hívták, hogy Földényi Kórus. Erről a korszakáról egy interjúban így nyilatkozott: „...sokat tanultam itt, sőt az Operaházhoz is a rádió ajánlására kerültem, amiért különösen hálás vagyok.”

Dalos László a Film Színház Muzsika egyik 1963-as cikkében a következőket írja le pályakezdésével kapcsolatban: „Sok kis történet kering róla, jellemzők és hamisak, én egy igazit írnék. Házy Erzsébet annak idején a

Földényi Kórusban is énekelt. Amikor Tóth Aladár az Operához szerződtette, rögtön jelentős szerepeket bízott rá. Dalszínházunk új tagja megkérdezte tőle: – Ugye, azért énekelhettek a Földényi Kórusban is? Hűséges tehát azokhoz, akik először adtak kottát a kezébe. Azokhoz a kis közösségekhez, amelyek nélkül ma talán nem volna az Operaház nagy közösségének ünnepe és szeretett művésze.”

Pontosan hogyan történt az operaházi szerződtetés? Erről több hivatalos forrás is tanúskodik. Például az Operaház 100 éves történetét feldolgozó tanulmánykötet. Az akkori igazgató, Tóth Aladár bölcs előrelátását és hozzáértését mutatja, milyen tehetségeket fedezett fel: Gencsy Sári, Házy Erzsébet, László Margit, Sándor Judit illetve Bódy József, Faragó András, Ilosfalvy Róbert, Kishegyi Árpád, Melis György, Radnay György, Réti József mind 1948 és 1953 között lettek az Operaház énekesei. Nagyrésztük rövidesen főszerepeket énekelt, hiszen majdnem minden darabnak két, sőt három szereposztása volt. Gencsy, Gyurkovics mellett a második koloratúr primadonna szerepkörére pályázott. Házy Erzsébet ekkoriban szintén az ékítményes szólamokkal kacérkodott, bár Tóth Aladár idejében figyelmeztette, hogy más területen találja majd meg igazi otthonát.

1951-től lett az Operaház tagja, vagyis ösztöndíjas Szinetár Miklóssal, Melis Györggyel, Gáncs Edittel egy időben, akiket első alkalommal Tóth Aladár igazgató fogadott a gyönyörű patinás épületben. Először a Gördülő Opera (a leghíresebb operákat vidéken bemutató programsorozat volt) egyik ózdi előadásán lépett fel Verdi Rigoletto című művében Gilda szerepében, majd fél év múlva már az Operaház színpadán a Figaro házassága Első lány szerepében tűnt fel. Két hónapra rá Verdi Álarcos báljának Oszkár apródjaként hódította meg a közönséget. Pajkos mimikája, játékos grimaszai és pompás énektechnikája, ösztönös, színpadra termett mozgása és sugárzó szépsége olyan összhatást eredményezett, amely pillanatok alatt a publikum kedvencévé avatta. Külsejével és szereplésével egyaránt élénk feltűnést keltett az 1951-52 évadban.

Akkor még dús fürtű, kissé gömbölyded arcú hamvas szépség volt a képek és csodálói leírása alapján, rövid idő alatt azonban tudatosan alakította ki későbbi vonzó alakját, hisz néhány kilót lefogyott, haját divatosan fésültette, s csodálatos alakjával – melyet versenyszerű úszással is karbantartott – klasszikus szépségű profiljával nagyon fotogénné, jól fényképezhetővé vált. S mindezt tudta is magáról, nem véletlenül híresztelte már évekkorábban egy könyvelői tanfolyam elvégzése közben csoporttársainak: „Korda Sándor meghívott magához Londonba”. (Korda Sándor híres filmrendező, producer).



Szeghalmi Elemér Operisták – írók és alkotások című művében a következőket írja:

„...Operai tagságom alatt sokszor láttam Házy Erzsébetet a színpadon, a próbákon, az operai folyosókon, a büfékben és többször beszélgettem vele közvetlenül is... Házy fiatal korától kezdve rendkívüli módon tudta viselni külsejének, megjelenésének tetszetős vonásait. Az Operaháznak több mint száz éves fennállása alatt sok-sok vonzó külsejű művésznője volt – a pálmát, a „minden idők lezsebb magyar operaénekesnője” nem hivatalos címét azonban aligha lehet elvitatni Házy Erzsébettől... Alapvető hiba volna Házy szépségét, mint külön kategóriát kezelni, hiszen ő emellett kimagasló tehetséggel is rendelkezett: szép színezetű, szárnyaló hangja, mozgáskultúrája, muzikalitása s átlagon felüli színészi képessége túlmutatott egy kezdő énekes ígéretes első lépésein. Látni és érezni lehetett, hogy hamarosan túllép a kisebb szerepeken, s hogy sztárrá emelkedik az Operaház rangos együttesében.”



Verdi – Az álarcosbál – Oszkár

## AZ ÖTVENES ÉVEK – A FELÍVELŐ PÁLYA

S így is történt, a kis szerepeket 1953.február 17-én a Varázsfuvola első fiúszólama nyitja, majd Ránki Pomádé királyában a kis udvari bolond, Dzsufi követte, a Rigolettóban Ceprano grófné és így tovább. Egy sor kis szerep után, 1954. április 20-án újra nadrágszerepben, a Figaro házassága Cherubinojával ünnepelte a közönség, aztán még 64 alkalommal öltötte magára az apród jelmezét. A korabeli újságokból tudhatjuk, hogy Halász Gitta óta nem hallott a magyar közönség ilyen Cherubinot. Híres operaénekesünk Melis György, aki Almaviva gróf megszemélyesítője volt egy beszélgetés során így emlékezett Cherubino megszemélyesítőjére, Házy Erzsébetre.

„Egyedülálló jelenséget figyeltem meg. Mindenki a saját munkáját tartja a legnehezebbnek. A zenei pálya, az opera pálya nagyon sok összetevőt igényel. Akinél minél több van, arra figyel a közönség. Én Erzsivel nagyon jó barátságban voltam, közel laktunk egymáshoz, megismerem minden oldalát. Nagyon szép énekesnő volt, zenéből volt alkotva. Mindenre odafigyelt. Még olyan szerepben is tündökölt, mint például A Figaró házasságában Cherubino szerepében, holott az nem az ő hangfekvése volt. Jelenség volt. A Figaró házasságában több mint 30 évig együtt álltunk a színpadon. Legjobban az ragadott meg, hogy ráéreztem mindenre, felkészült mindenre, megérezte azt, amit előadott, annak nem volt soha olyan magyarzó íze, hogy a közönségnek a szájába rágja. Egyszerűn mondva az ő részéről semmi nem volt nagyon megcsinálva.”

Remek előadóvá vált. Mindössze öt nap telt el a Figaró házassága premierje után, amikor már egy újabb szerepkörben a Három a kislány Médijeként lépett a színpadra. Pompás énekével, lányosan nőies bájával, remek prózamondásával, játékoságával a közönség kedvence lett. Sok éven át, 25-ször énekelte, játszotta nagy sikerrel e szerepet. Kitűnő rádiófelvétel is készült belőle, talán általa vált közkedvelt művé.

Fiatalkori pajtása, a világhírű karmester, a wuppertali opera főzeneigazgatója, Kulka János egy, a Magyar Rádióban elhangzott beszélgetésben így nyilatkozott róla:

„Házy Erzsébettel való ismerettségem még a gimnazista éveimre nyúlik vissza, hiszen osztálytársak voltunk a gimnáziumban és együtt is érettségiztünk. Azon kívül én úgy laktam, hogy a mellettem lévő házban lakott László Géza, aki Erzsit tanította, én meg közben privátban korrepetáltam. A gimnáziumi évek alatt alakítottunk egy kis kamarazenekart, melyben Tamási Éván kívül Házy Erzsébet is énekelte.

Zongorán is kísértem 1954-ben, amikor a Prágai Tavasz az énekversenyen szerepelt. Karmesteri pályafutásom kezdete egybeesik Házy Erzsébet énekesi pályájának kezdetével.

Privát életben is nagyon jóban voltunk és gyakran összejártunk, sok kedves estét töltöttünk el együtt más művészekkel. Sok fénykép őrzi ezeknek az emlékét.

Nagyon korán felismertem a zseniális, nagy egyéniséget benne. Olyan összbenyomást keltett kifejező erejével, hogy senki nem tudta kivonna magát a hatása alól. Sokoldalú egyéniség volt. Csodálatos volt az a teljesítés, amelyet ő sajnos nagyon rövid pályája alatt nyújtott.”

1952-1962 között a Magyar Állami Operaház nyári játszóhelye a Margitszigeti Szabadtéri Színpad volt, a műsor gerincét az Operaház repertoárdarabjai alkották: elsősorban az operák, másodsorban a daljátékok és a balettek. Mivel a nyári előadások nem igényeltek új díszleteket és jelmezeket, a magyar operajátszás történetében egyedülálló módon teljes költségvetésüket megtermelték, azonban ez csak a közönség töretlen érdeklődése mellett volt lehetséges. A népszerű operák és balettek előadásai egy-egy évadban százezernyi nézőt vonzottak: az Aida, a János vitéz és a Parasztbecsület, Bajazzók minden nyáron műsoron szerepeltek. Gounod Faustját tíz évadon keresztül játszották, míg Bizet népszerű operája, a Carmen és Johann



Három a kislány – Médi  
– Házy Erzsébet

Strauss A cigánybáró című operettje kilenc nyáron került műsorra. Népszerű repertoárdarabja volt ennek a korszaknak a Pillangókisasszony és a Három a kislány is. A kultúrpolitika által alig megtúrt Wagner-operák is színre kerülhettek: 1955. augusztus 9-én Nádasdy Kálmán rendezésében mutatták be a Walkürt. 1960. július 2-án a Tannhäuser Mikó András vitte színre. A magyar operajátszás nagyságai formálták meg a népszerű repertoárt: Székely Mihály, Losonczy György, Radnay György, Neményi Lili, Simándy József, Melis György, Házy Erzsébet, Orosz Júlia, Palánkay Klára.

Köztudott volt róla, hogy folyamatosan és gyorsan tanult. Nagy akaraterővel és szereplési vágygal rendelkező egyéniség volt, ezért egymást követék pályáján a kisebb-nagyobb szerepek. Ő mindent elvállalt, mert érvényesülni akart, mindenféle szerepben ki akarta próbálni magát. 1954 augusztusában a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon Mascagni Parasztszünetében Lola szerepében csodálhatták meg őt, majd ez év októberében Donizetti Don Pasquale darabjában már ő volt Norina.

A Kossuth-díjas Mikó András rendező, így emlékezik a kezdetekre:

„Házy Erzsébet pályakezdése egy üstökös jelenség volt a színház egén. Valamennyien mondták, tudták a színházi berkekben, hogy milyen tehetséges. Az első közös munka talán az Orfeusz volt, melyben Ámor szerepét énekelte. Jó volt vele dolgozni, igazi színpadi jelenség volt.”

Schubert és Berté örökzöld daljátékát, a Három a kislányt, a szigeten 1957. augusztus 1-én mutatták be, Nádasdy Kálmán rendezésében, szabadtérre alkalmazta Kenessey Ferenc.

A következő évben már Lehár operettjében kap főszerepet, s elbűvöli a közönséget mesés víg özvegyként. Egy szem- és fültanú így ír az előadásról:

Népszava, 1958. július 8. (159. szám)

Nagyon „Víg özvegy” a Margitszigeten címmel.

„Mit vár a néző-hallgató, ha 1958. július 5-én este beül az Operaház Margitszigeti Szabadtéri Színpadának hatalmas nézőterére, A víg özvegy „sokadszori” „premierjére”?

Gondolom, így vélekedik magában – ha perccropogtatás közben hangosan nem is mondja ki –: jó nyári szórakozásnak örülnék. Az Opera hozza színre a lassanként halhatatlannak tűnő Lehár-operettet, legyen hát zeneileg színvonalas. S lévén nem éppen legszegényebb színházunkról szó: legyen gazdag kiállítású, fantáziadús.



Három a kislány 1957: László Margit; Házy Erzsébet; Pavlanszky Edina. Fotó: Kotnyek



A mesés víg özvegy



Lehár: A víg özvegy – Házy Erzsébet és Udvardy Tibor, Margitszigeti Szabadtéri Színpad, 1958



Lehár Ferenc: A víg özvegy – Glavari Hanna – Házy Erzsébet

És mi az, amivel – ugyancsak ki nem mondva – magában valószínűleg megalkuszik? Nyilván, amivel zenés színpadi műveknél gyakran meg kell alkudnia, hogy fesztelen jókedvben, könnyedségben, természetes játékban kevésbé lesz kifogástalan amit kap, végtére hang- és játékkészség nem mindig bújik egy bőrbe. Valamit valamiért – mondja a néző-hallgató, amikor a percc elfogyott, a fényfüggöny kihunyt, s az előadás megkezdődik.

Most jön a meglepetés. Mondhatom, kellemes meglepetés. Az előadás zeneileg, s természetesen éneklésben magas színvonalú, kiállításban gazdag, itt-ott egyenesen káprázatos, játékban pedig az egyik legkedvesebb operettelőadás, amelyet hosszú évek óta akár kőszínházban is alkalmunk volt végignézni, illetve hallgatni. Gőgös, tehát helytelen véleménynek tartom, amelyik rosszallja a margitszigeti Operában a kellemes és csakugyan víg özvegyet. Jómagam inkább úgy vélekedem, hogy ez az igényes operettmúzsika igazán kulturált módon csakis ilyen feltételek mellett hangozhatik el, s ha hozzá ilyen mértéktartó, ízléses játékot kapunk, s mindez nyáron, a Margitszigeten megy végbe – nyugodt lelkiismerettel áldásunkat adhatjuk az egész ügryhöz. Nem a fércművek kultuszának, nem az esztrád- „igénynek”, nem az operett-dömpingnek teszünk vele szolgálatot.

A felújítás kitervelői, művészi elképzelői közül Mikó Andrászt kell elsőnek megdicsérni. Csakugyan megmutatta, hogy nem megy a szomszédba (az Operaházhoz közeli rokon színházakba sem) néhány eredeti ötletért. Pedig a roppant szélességű, minden színpadnál sokkal hatalmasabb játékteret élettel megtölteni – nem is volt csekély feladat. Fülöp Zoltán díszlete és díszítési elképzelései jók – szerencsére, s a „viharos” főpróbával ellentétben, a nagy, égi díszlettervező egy csillagot is rajzolt a premier estjére a pontevedrói nagykövetség kis palotája fölé.

Márk Tivadar kitombolta magát szép női ruhák tervezésében. Eck Imre nagyszabású, operettméreteket magasan túlszárnyaló, a táncművészetet és az orfeumi táncot szellemesen vegyítő koreográfiája jó, a két táncbetét beállítása és technikája, Ugray Klotild, Rácz Boriska, Havas Ferenc, Róna Viktor és a kar tánca elragadó.

Zenéről és énekről ezúttal keveset. Az Opera kiváló művészeitől elvárható, hogy tökéletesen adják elő ezt a Lehár művet, amely vitathatatlanul számottevő helyet foglal el az operettmúzsika történetében. Az együttes, a zenekar és a szólisták Kerekes János karnagy vezetésével



Donizetti: Don Pasquale, Norina



Gluck: Orfeusz és Euridiké – Ámor szerepében



Ránki György: Pomádé király új ruhája – Dzsufi

érezhetően szívesen feleltek meg ennek a várakozásnak, nem fél kézzel, fél hanggal és nem fél szívvel. Ez nagyon fontos. A kitűnő és könnyed játékkal kapcsolatban említettem meglepetést. Nyilván nem Maleczky Oszkára értette bárki is, aki köztudottan kiváló színész is, s nem is Fekete Pálra vagy éppen Palócz Lászlóra, akinek még szinte inkább az operát kell szoknia, mint az operettet. Ellenben a nagyon szép és kellemes Házy Erzszi kiforrott játéka, Koltay Vali ter-



Csajkovszkij: Anyegin – Tatjana

mészetessége, a nehezebb fajsúlyú Udvardy Tibor könnyedsége meglepő – bár már egyik sem előzmény nélkül való. Ilosfalvy Róbert énekben jó, játékban kevésbé. László Margit, Szőnyi Olga, Bende Zsolt, Göndöcs József, Kenéz Ernő, Kerekes Gábor ének- és prózai hangjaikkal kitűnően szórakoztatnak, így hát az egész előadásról is aligha mondhatunk mást. Érdemes kimenni érte a szigetre. Csak az idő is engedje."

(Rajk András)

**Csajkovszkij Anyegin** című operáját 1879. március 29-én mutatták be először Moszkvában. 23 évvel később jutott el Budapestre, 1902. január 30-án került sor az első előadásra mérsékelt sikerrel. 50 év múlva, 1952. május 6-i felújítása adta meg operaházi rangját ennek a darabnak Ferencsik János vezényletével.

Idézet a Budapesti Operaház 100 éve című könyvből:

„1949 után Az Anyegin produkció volt az egyetlen maradandó repertoárbővítés. Végre átütő sikert aratott a remek

aranykor énekesei miatt is: Simándy József, Melis

György stb. Az aranykorszakhoz csatlakozott a még szinte pályakezdő Házy Erzsébet is 1955. január 27-én, aki Tatjana szerepét játszotta és énekelt. Ez volt pályájának legtöbbször játszott szerepe.” Házy Erzsébet 25 éven keresztül énekelt Tatjana szerepét. Állandóan csiszolta, maximalista hitvallása mindig is jellemző volt szerepeinek megformálására. 1980-ban az Operaházat átépítés miatt bezárták, Tatjana szerepével búcsúzott az épülettől. 1980. április 25-én lépett utoljára színpadra, a felújított Operaházat már nem láthatta. Anyegin szerepében akkori férje Ötvös Csaba volt.

Az Ország-Világ című lap 1959.május 27. száma a címlapon közli fotóját a moszkvai Nagy Színház – Bolsoj – előtt, ahol nagy sikerrel énekelt Tatjana szerepét Csajkovszkij Anyegin című operájában. Balla Ernő tudósításából megtudjuk, hogy Anyegin szerepében J. Bjelov volt a partnere. A cikk tanúsága szerint a művésznő 3 hétig



Tatjanaként a moszkvai Bolsoj Színház előadásán





szerepelt a Szovjetúnióban, s az Anyeginen kívül még az Álarcosbálban és a Bohéméletben is nagy sikert ért el. Ellátogatott még Leningrádba, Kujbisevbe és Lvovba is. Ő valóban elmondhatta magáról, hogy Tatjana voltam a Bolsojban.

Eljutott az ország különböző tájaira, közkedveltté, ismertté vált a Gördülő Opera műsoraival. Amikor 1955 tavaszán a Gördülő Opera befejezte működését, az Operaház elhatározta, hogy a kulturális igények kielégítése érdekében teljes értékű előadásokkal folytatja vidéki vendéjátékait. Így 1955 nyarán a színház teljes műszaki és művészi együttese országjáró útra indult, az opera- és balettelőadásokat rendkívüli érdeklődés kísérte. A korabeli statisztikai adatok szerint a nyári évad alatt körülbelül 40 000 néző volt a teljes létszám. Ezeken az előadásokon is mindig elbűvölte a nagyközönséget. S lassan megtalálták őt a Puccini szerepek, melyekről ismét Szeghalmi Elemér vall nekünk:

„Pályája gyors iramban ívelt föl-felé. Ennek a sikeres operai életútjának a középpontjában ott álltak Giacomo Puccini operái és azok remekbe szabott szopránszerepei. Azok a

hősnők, akiket csak különleges hőfokú lírával és átizzító szenvedéllyel lehetett igazán élővé formálni. Házy Puccini-alakításai minden túlzás nélkül élményt jelentettek a közönség számára. Nem véletlenül írta ezekről az alakításokról az operai centenáriumra megjelentetett, díszkiadású kötetében Tallián Tibor zenetörténész, a Muzsika c. lap szerkesztője: „A magyar operajátszás történetében talán ő a par excellence Puccini-hősnő; ugyanaz a legyőzhetetlenül hódító erotika sugárzott belőle, mint annak idején Szamosi Elzából, de eszközei vokálisan is, színészileg is sokkal dúsabbak voltak.”

A kritika által „egyedül álló és utánozhatatlan” Puccini-hősnőként ünnepezték Házy Erzsébet első Puccini alakítása a Bohémélet Mimije volt 1957.szeptember 19-én. Ilosfalvy Róbert önéletrajzi könyvében így emlékezik vissza:

„Én fiatal tenoristaként 1954-ben kerültem be a színházba, akkor ismerkedtem meg Böbével és közel 4 évig együtt éltünk. Amikor bekerültem az Operába, éppen Orfeuszt próbálta.

Próbák után a büfében beszélgetve megismertük egymást, a kapcsolat egyre közelebbi lett közöttünk, mondjuk úgy, hogy együtt éltünk.

Sok szakmai segítséget nyújtottunk, kontroláltuk egymást, megmondtuk a hibákat is, így a kapcsolat még mélyebb lett.

Az elmúlt 25 évre visszagondolva, illetve hát arra az időszakra, amikor együtt éltünk, sokszor eszembe jut, hogy mi lett volna, ha



Gluck: Orfeusz 1957 (Tiszay Magdával)



Puccini: Bohémélet Mimije, 1957

a sors nem szól bele. Sokkal magasabb ívű és szebb pályát futott volna be, mint az valójában történt. Amikor együtt élünk, az én kontrollom erős volt, hallgatott rám. Egy ösztönös, kiváló művész, több volt benne az ösztönösség, mint a tudatosság.

Az egyik szép emlék a Bohémélet felújítása 1957-ben Ferencsik János vezényletével történt. Csak szép emlékképeket tudok magamban felidézni, hiszen ebben a darabban is együtt játszottunk, például Mimi és Rodolphe duettje a 4. felvonásban. Ez mindig megható volt. Ő is küszködött a könnyeivel, szépen énekelt, megható volt, nehéz volt utána folytatni az éneklést.”

Colline filozófus szerepét Nádasy Tibor énekelt, s az ő rádióbéli visszaemlékezése következik:

„Házy Erzsébet személye és művészete nagyon tragikus képet rajzol az ember szeme elé. Tehetsége, megjelenése egy nagy karriert sejtetett, kétfelől égette a gyertyát és sajnos túl hamar ért véget.

De a karrier helyben, Magyarországon roppant jelentős valami volt az ő személyével kapcsolatban. Varázslatos, szép nő jött ki a színpadra. Az ember részleteiben nem is tudott kapcsolni, hogy milyen a színészi produkció, együttesen olyan valamit tett a színpadra, hogy egyik pillanatról a másikra a közönség kedvence lett. Pályafutásunk párhuzamosan szaladt, az övé csillogó, magas primadonna pályafutás volt. Két-három darabban együtt dolgoztunk, ezek a szerepek, közös munkák emlékeztetésekre a számomra. Az első ilyen szerep 1957-ben volt a Bohéméletben Házy Erzsébettel, Ilosfalvy Róberttel, Palócz Lászlóval, Bende Zsolttal és Koltai Valival együtt szerepeltünk. Itt a színpad nem a megszokott operaléggkört árasztotta, hanem komoly, színházi léggkört mutatott. Ez Ferencsiknek is a kedvenc darabja volt, s azt mondta előadás előtt, hogy kérlek benneteket, hogy ne buktassatok meg ebben a darabban. Nádasy Kálmán rendező a megszokott lobogásával, lángolásával tette színpadra ezt a darabot. Megkövetelte a társulattól, hogy színházat játsszon, ne csak operaszerepeket énekeljen. Ebben Házy Erzsébet a nőiességnek, a szépségnek, a szép interpretációnak az olyan ötvözetét adta, amely ennek a szerepnek a jellegét olyan házyerzsissé tette. Nádasy ezt úgy nevezte el, hogy házyerzsis Mimi.”



Ilosfalvy Róbert – Házy Erzsébet – Ferencsik János

Talán szentségtörés, de idéznem kell egy, az interneten olvasott (Café Momus, <http://www.momus.hu/article.php?artid=6937>) nagyon műértő, műelemző kritikát a közelmúltból. A szerzők IVA & -ppp-, 2016. 02. 23-án a következőképp nyilatkoznak a látottakról:



Ilosfalvy Róbert és Házy Erzsébet

„79 év múltán – Az új Bohémélet az Erkel Színházban

Szeretett, öreg Bohéméletünk új alternatívája: az érzelmektől megszabadított Puccini... Ehhez a rendezéshez kétségtelenül fiatal énekesekre van szükség. Nem hiszek benne, sőt tagadom, hogy az énekeseket kor és testalkat szerint lehet és kell kategorizálni, de az nyilvánvaló, hogy ezekben a jelmezekben és színpadi beállításokban egy idősebb vagy korpulens művész menthetetlenül komikus



hatást keltene. Sajnos azonban az Operaház rendelkezésére álló mai fiatal énekesek között egyetlen egy olyan sincs, aki hangilag nem hogy versenyre kelhetne, hanem akárcsak messziről megközelítené elődjét. Az ember keserű nosztalgiával gondol vissza arra az időre, amikor mondjuk a 70-es években egyszerre vagy egymás után tapsolhatott Házy Erzsébet, László Margit és Andor Éva klasszikus Mimijének, hogy utána tanúja legyen Sass Sylvia, Kincses Veronika és Tokody Ilona minden szempontból nemzetközi klasszist képviselő alakításának. Hat énekesnőt neveztem meg egyazon évtizedből, miközben ma a színház tulajdonképpen egyetlen hasonló kaliberű lírai szopránnal se rendelkezik. Hogy a bariton és tenor fachról már szó se essék...”

A feljebb említett Ilosfalvy pályafutását bemutató könyv Z. Tóth Antal tollából született. A „Forró szívvel, hideg fejjel” című mű nagy érdeme, hogy tisztázza Ilosfalvy Házy Erzsébethez fűződő legendákkal övezett, viharos szerelmét, kapcsolatát. Ebből tudhatjuk meg, hogy soha nem voltak hivatalosan házasok, mint ahogy az nagyon sok helyen tévesen szerepel. A két fiatal művész kapcsolata, mint már olvashattuk 1954-ben kezdődött és 1959-ig tartott. Kapcsolatukra végzetes volt az a gázolás, amely a mindent tudó pesti pletyka szerint az Operaház klubjában, a mai Belcanto étteremben folyó késhegyre menő kártyaparti hirtelen végeztével már-már színpadra kíváncozó jelenet volt. Ilos kirohant, utána Erzs, majd autóba pattanva elszáguldottak. Igaz, hogy 1959. októberében ketten ültek Ilos kocsijában, amikor a rosszul kivilágított Budakeszi úton elgázoltak egy embert, s az idős áldozat a későbbiekben meg is halt. Pesten hamar elterjedt a rosszindulatú pletyka, hogy valójában Házy vezetett, lovagja csak átvállalta a balesetet. Pedig nem ez az igazság. Ilosfalvy végig vállalta tettét, két év börtönre ítélték, másfél évet le is ült belőle. Ekkor szakadt meg a kapcsolatuk. (Azt is tudnunk kell, hogy 1959 nyarán Szegedről, a Szegedi Szabadtéri Játékokról többször látogatást tett Házy Erzsébet a börtönbe, ahol Ilos fogoly volt. Ezt Domahidyék erősítették meg). Ilosfalvy a börtönben annak az 56-os elítélt Darvas Ivánnak a könyvtárosi posztját váltotta, aki mire ő kiszabadult, feleségül vette Erzsit. Házynak Darvas Iván volt a második férje, az első Gál Gábor, a Honvéd együttes énekes, aki rövid házasságuk és válásuk után külföldre ment szerencsét próbálni. Darvas Ivánnak pedig Házy Erzsébet volt a második felesége, s ennek még később jelentősége lesz.

Az 1961-es bombasikerű Manon Lescaut próbák és bemutató idején már nem alkottak Ilosfalvyval szerelmespárt. Kapcsolatuk mindvégig baráti maradt, Ilosfalvy nem haragudott rá, mindig szeretettel beszélt Erzsiről.

Az 1957-es év több szempontból is fontos mérföldkő



Darvas Iván és Házy Erzsébet a filmben

volt a művésznő pályafutásában, hisz nemcsak az első Puccini szerepet énekelte el, hanem az első jelentős filmfőszerepet is megkapta akkor, amikor még alig tért magához a nemzet az 1956-os események után. Farkas Zoltán leforgatta Offenbach bohókás, könnyed operettjét a



Gerolsteini kalandot, amelyben a szépséges Antónia hercegnőt alakította. Partnere Darvas Iván volt.

A filmszereplés olyan jól sikerül, hogy a következő évben ismét egy főszereppel bízták meg, a Felfelé a lejtőn című filmben hihetetlenül parádés társaságban játszhatott: Kálmán György, Kazal László, Benkő Gyula, Ráday Imre, Psota Irén, Kibédy Ervin, Lorán Lenke... A hatvanas években még jó pár filmszerep várt rá, de igazi otthona a színpad maradt. Itt kell megjegyezni, hogy Ungvári Tamás, Széchenyi-díjas és József Attila-díjas magyar író, műfordító, kritikus, irodalomtörténész, az irodalomtudományok kandidátusa Szokatlan beszélgetések című könyvében bevallja, hogy Kálmán Györggyel és másokkal egyetemben nagyon szerelmes volt Házy Erzsébet-be. Ezt az információt még a továbbiakban egy jó barát – Mezey Béla – interjúbeszélgetése is megerősíti majd.

Tudnunk kell azt is, hogy Darvas Ivánt 1957. májusában „a Magyar Népköztársaság államrendjének megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel” vádjával három év börtönre ítélték. 22 hónapot le is ült, 1959. április 4-én szabadult. A börtönben szerencséjére könyvtárosi posztot töltött be. Erre a vádemelésre azért került sor, mert 1956-ban Darvas a koholt vádak alapján bebörtönzött bátyját, Attilát akarta kiszabadítani. Mire 1959-ben kiszabadult, tönkrement házassága Tolnay Klári színésznővel, lakását elvették és a színi pályára sem engedték vissza: évekig csak a metro építésén, segédmunkásként, majd gyári fröccsöntő-





Offenbach: Hoffman meséi – Antonia

ként dolgozhatott, amit úgy bírt elviselni, ha alkoholba fojtotta bánatát. Házy megkereste, meséljen neki a börtönről. Mint ahogy már említettem akkor csukták be halálos gázoláért szerelmét, Ilosfalvy Róbertet. A találkozásból perzselő szerelem alakult ki, s Házy ünnepelt operaénekesként nem szégyellt férjhez menni a kegyvesztett szí-



Puccini: Turandot – Liu

nészhez. Darvas Iván elmondása szerint abban az időben akadt, aki átment a másik oldalra, ha meglátta őt, de olyan is akadt, mint Makk Károly filmrendező, aki felajánlotta, lakjon nála. Olyan mozikat csináltak együtt, mint a Liliomfi, a Szerelem és az Egy hét Pesten és Budán.

És most álljon itt egy levélbeadvány részlete.

Darvas Iván vallomása második feleségéről, Házy Erzsébetről (nevét nem írja le) melyet az akkor a kultúra területén mindenható Aczél Györgyhöz intézett:

„Tisztelt Miniszterhelyettes elvtárs! Alulírott Darvas Iván azon tiszteletteljes kérelemmel fordulok a Miniszterhelyettes elvtárshoz, hogy szilenciumomat hatályon kívül helyezni szíveskedjék. Mielőtt kérésemet megindokolni próbálnám, engedje meg, Miniszterhelyettes elvtárs, hogy egy-két adattal tájékoztassam helyzetemről. [...] Ismétlem, kiszabadulásom pillanatától kezdve dolgozom, két hónap kivételével (1960. jan. és febr.), ezalatt sehol sem sikerült elhelyezkednem, még segédmunkásként sem. Mindvégig fizikai munkát végeztem. Hogy rendszerellenes megjegyzéseket tennék, reakciós politikai vicceket terjesztenék, oly badar vád, hogy egyedül abszurditása is cáfolja már. Kiszabadulásom óta még a lehetőségét is kínos igyekezettel kerülöm egy olyan szituációnak, amely azt a látszatot kelthetné, mintha magatartásom a legcsekélyebb mértékben is illojális lenne rendszerükkel szemben. Hogy botrányos magánéletet folytatnék, egyszerűen rágalom, nem igaz. Nemrég nősültem, feleségül vettem azt az embert, aki két évvel ezelőtt, a számomra legnehezebb időben mellém állt, s minden hibám, s minden őt ért hátrány ellenére is kitartott mellettem, s azóta is csendben, boldogan élünk. „[...] megj. HÁZY ERZSÉBET operaénekesről van szó.

[...] Abban a reményben, hogy legalább ez utóbbi kéresem meghallgatásra talál, teljes tisztelettel üdvözlő:

Bpest, 1961. május 29.

Darvas Iván



Mozart: Szóktetés a szerájból – Blonde

Lakás: Bpest, VI. Lendvai u. 20.

Megj. A lakás mindvégig Házy Erzsébet tulajdona volt.

Forrás: [http://real.mtak.hu/31261/1/BTG\\_Darvas\\_Ivan\\_levele\\_Aczelhoz\\_u.pdf](http://real.mtak.hu/31261/1/BTG_Darvas_Ivan_levele_Aczelhoz_u.pdf)

1961-ban összeházasodtak. Darvas Iván nagy nehezen évekre a miskolci színházhoz került, majd később megengedték, hogy Pesten játszhasson. Házasságuk viharos volt, sok keserűséggel és tüskékkel, fájó sebekkel zárult le. Darvas segített neki kiejtése csiszolásában, hogy tökéletes oroszággal énekelhesse Csajkovszkij Anyeginjének Tatjánáját a moszkvai Bolsoj Színházban. 1972-ben még együtt jártak az USA-ban szerepelni, majd életútjuk szétvált.

A Bohémélet Mimi szerepe után egymást követték az operairodalom nagy szerepei, hihetetlen gyors tanulásának, felfogóképességének köszönhetően évadonként több alakban is megmutathatta magát. Gluck Orfeuszában Ámorként szerepelt 1957. december 14-én, Offenbach

Hoffmann meséiben Antóniát alakította az Erkel Színházban, majd tavasszal, 1958. március 30-án Mozart Szóktetés a szerájból című operájában énekelte Blonde szerepét az Operaházban. Május 4-én Poldini Farsangi lakodalmában ő volt a bájos Zsuzsika. Később egy újabb Puccini darabban mutatta meg kivételes tehetségét, ez volt Turandot Liu szerepe. A Turandotot 1958. december 21-én újította fel az Operaház Ferencsik János vezényletével Nádasdi Kálmán és Mikó András közös rendezésében. 1959. január 8-án énekelte először Liut jelentős sikerrel. A sajtó premierrel foglalkozott leginkább, de néhányat mégis érdemes idézni játékaival kapcsolatban.

Magyar Nemzet 1959. január 11: „Házy Erzsébet Liujának megható pillanatai vannak a gyengébb nőalak ének megformálása meggyőző és értékes.”

Népszabadság 1959. január 27: „Házy Erzsébet igazi színpadi alkat. Nemcsak szépen énekel, meggyőzően játszik, megvan azaz adottsága, hogy a szerep kívánta légkört is meg tudja teremteni, megkapó alakítás.”

Esti Hírlap: „Házy Erzsébet közönségünk kedvence, zenei és színészi vonatkozásban is kitűnő Liu.”

### **Hogy milyen volt az operai élet az 1950-es 60-as években?**

Az 50-es években gyönyörű előadások voltak, kiváló vendégénekesek, karmesterek jöttek az Operaházba. Vidéken is több színháznak volt operatársulata, érdekes, hogy akkor igény volt erre az egyesek szerint „nagypolgári vagy arisztokratikus” műfajra. Egy ideig vidéki énekesek is szerepelhettek vendégként az Operaházban. A Gördülő Opera megszűnése után autóbusszokkal hozták fel az embereket, de főleg a fiatalokat vidékről egy-egy előadásra, s hogy mindenki értse miről lesz szó, az előadások előtt ismertetőket tartottak. Igazi kultúraközvetítés volt. A művészek nagy tiszteletnek örvendtek, s az aranykor művészei, ha túl nagy anyagi elismerést nem is kaptak, társadalmi elismertségük óriási volt. Mi lehetett az opera titka? Talán az, hogy akkoriban az egyedüli politikamentes műfaj és színház volt. A hatvanas években még folytatódik az aranykor, majd a hanyatlás a 70-es évektől következik be.



Poldini Ede: Farsangi lakodalom – Zsuzsika

A Szegedi Szabadtéri Játékok ötletét Juhász Gyula vetette fel először 1926-ban. Az ötletet korának számos kulturális és politikai személyisége támogatta. Ennek kipróbálására azonban négy évvel később, 1930 őszén nyílt lehetőség, a Fogadalmi Templom felszentelése alkalmából. A Fogadalmi Templomot és terét körülvevő árkádsor kiváló akusztikája miatt remek helyszínnek bizonyult a Játékok számára. A Szegedi Szabadtéri Játékok első előadása a Magyar Passió volt 1931. június 13-án. Ezt követően számos előadást mutattak be itt, töretlen sikerrel. A Játékok Szeged leglátogatottabb rendezvényévé váltak.



Ory grófjában Réti Józseffel

A sikersorozatnak a II. világháború vetett véget. Az 1939-es nyár után 20 évig elmaradt a játékok megrendezése. 1959. július 25-én újra felújították ezt az eseményt, azóta is minden nyáron megrendezik.

A Film Színház Muzsika munkatársa Potoczki Júlia Opera vagy film címmel 1959-ben interjút készített a fiatal Házyval. A megjelent írásból idézek, amely a korszak kiemelkedő bűbájának mutatta be őt. A cikk címe, Opera vagy film? jelezte, hogy egyfajta sztárolásról van szó. Az újságíró arról faggatta, hogy vajon melyik műfaj a kedvesebb számára. A fiatal művésznő megfontolt válasza:

„Azt hittem, nem barátkozom meg a filmezéssel. Az operaéneklésnél ugyanis megszoktam a szélesebb, erőteljesebb gesztusokat, a filmszerep viszont finom arcjátékokra, könnyed mozdulatokra épül. „Nem műfaj számomra a film” – ezt gondoltam akkor, de azután rájöttem; éppen ebben van a filmezés nagy varázsa, hogy a színésznek itt percek alatt kell jellemekké átalakulnia. Jelenetről jelenetre átélni, abbahagyni és újra kezdeni a szerepet.”

A beszélgetés idején már nyolc éves operaházi tagsággal rendelkezett Házy és folyamatosan szólaltatta meg Mozart, Verdi, Puccini, Csajkovszkij, Bizet klasszikus operahősnőit, köztük pedig filmezett. Arra a feltett kérdésre, hogy „opera vagy film”, melyik áll szívéhez közelebb, így válaszolt:

„Mind a kettő. Az operában szeretnék modern szerepeket – Menottit, Brittent, Orffot – a filmben pedig egyszer egy drámát is eljátszani. De most éppen a harmadik műfajjal, az operettel kacérkodom. A nyáron a Margitszigeten felújítjuk a Víg özvegyet, ebben Glavari Hannát énekelem. Erre a szerepre hívott meg az őszi idényre a bécsi Volksoper.”

Az aktuális szerepeiről ugyanebben a cikkben így beszél: „Glavari Hannán kívül énekelem még a Szegedi Szabadtéri Játékokon bemutatásra kerülő János vitéz Iluskáját négy előadásban.”

Ezek után még nagyon sok nyáron ingázott Pest és Szeged között.

1959-es év kezdetén még egy új bemutatót láthattuk Auber Fra Diavolójában, Zerlina szerepében, Szinetár Miklós rendezésében.



Auber: Fra Diavolo – Zerlina szerepében

## HATVANAS ÉVEK – A PÁLYA CSÚCSA

Az 1960-as évben három jelentős szerepet bízta rá: 1960. február 24-én Mozart Varázsfuvolájában Pamina szerepét, majd 1960. március 20-án Rossini Ory grófja Isolierjét. 1960. november 23-án Britten Albert Herring művében Emmie alakját közvetítette hitelesen.



Rossini: Ory grófja – Isolier



Britten: Albert Herring – Emmie

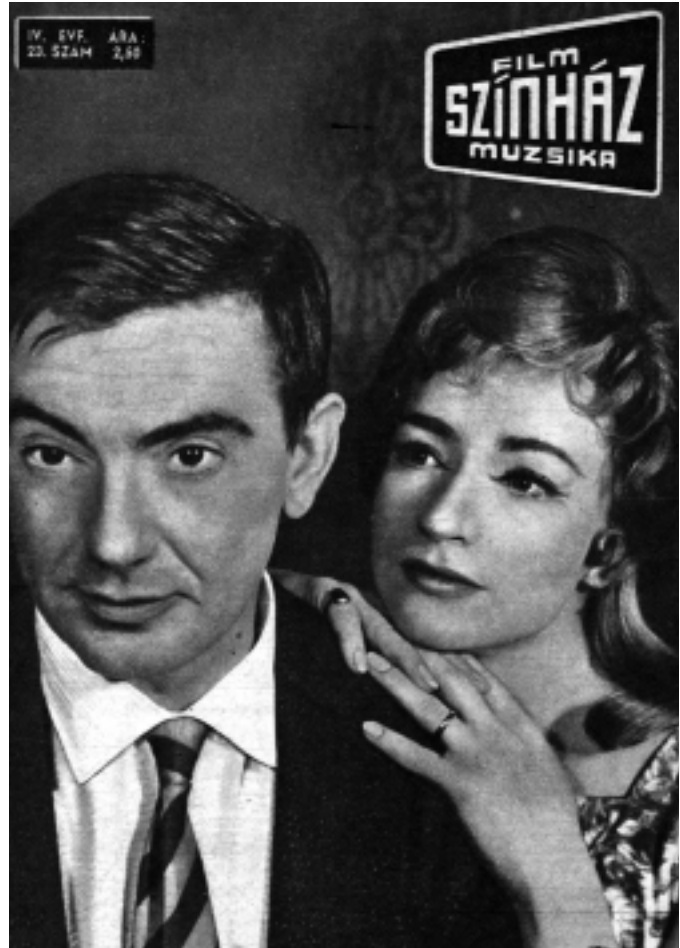


Mozart: A varázsfuvola – Pamina



Mindenféléket írtak magánéletről. Talán azért is, mert legyőzhetetlenül hódító erotika sugárzott minden fellépéséből, alakításai érzékiségtől átfűtött, szubjektíven teljesen átlényegített énekszólamok vagy szenvedélyes színpadi játékok voltak.

A Film, Színház, Muzsika 1960. június eleji címlapján, az Alázatosan jelentem című új magyar film főszereplőjeként, merész dekoltázsú jelmezben virított. A lap a legújabb kori magyar sajtótörténetben páratlan sikert ért el: néhány óra alatt több mint százezer példánya azonnal elkel. A folyóiratot újra kellett nyomtatni, de az elvtársak nagy valószínűséggel elhatározták, ilyen mély dekoltázsban nem lehet ilyen szép nőt leközölni, így az újranyomtatott szám címlapja az eddigi hátsó borító lett, melyen Gábor Miklós és Vass Éva szerepel, kérem tekintsék meg.



Te vagy a magyar Marilyn Monroe, sőt még túl is teszel rajta, mert az énekművészetteddel több vagy – vallották róla többen is.

„Hódító volt és hódított, színpadi csoda, aki sugárzott és ragyogott, nem ment és nem jött, hanem érkezett vagy megjelent: Tündérország földi követe volt ő” – írta róla a jó barát, Szeghalmi Elemér. Házy Erzsébet így vall ebben a cikkben:

„Az emberek megszokták, hogy bizonyos külsőben meghatározott típust lássanak. Én meg...nem vagyok egészen azonos a saját megjelenési formámmal... és állandóan elégedetlen vagyok önmagammal... Mert borzasztóan magasra rakom a mércét... Nem énekelnék, ha nem szeretném egyszer megközelíteni Callast és nem játszanék, ha úgy érezném, hogy reménytelen elérnem a legnagyobbak színvonalát. Művészetet kis ambícióval nem érdemes csinálni... Ezért aztán állandó jelleggel boldogtalan vagyok. Mert nem hiszek igazán a sikerben sem: nagyon sokszor úgy gondolom, nem érdemlem meg a tapsot. Például: nagy sikerem volt a Figaro Cherubinjának szerepében. Amikor gratuláltak, amikor mindenki dicsért, úgy éreztem, mintha hamisan kártyáztam volna, s a retikülömben lapulól ászokkal nyertem volna meg a játszmat. Mert Cherubinként a premieren – hogy is fogalmazhatnám meg –, egyszerűen csak „jópofa” voltam, s ezért tetszett, amit csináltam. Két év múlva aztán hirtelen előadás közben megváltozott bennem a szerep és úgy alakítottam ezt a szerelmes természetű, bűbajos kamaszt, ahogyan valóban kell...” (Vágyak, illúziók, műhelytitkok – beszélgetés Házy Erzsébettel; Film Színház Muzsika, 1960. június 3. szerzője: G.P.)

A párkányi születésű, Révkomáromban lakó (SZK) Klemen Terézia az ELTE – BTK-n végzett magyar nyelv-irodalom, történelem szakos középiskolai tanárként. 2012-től alapító elnöke a komáromi székhelyű Lehár Ferenc Polgári Társulásnak, majd 2014-ben a szintén általa alapított Szlovákiai Civil Becsületrend hívta életre az ezen belül szervezett Házy Erzsébet Nemzetközi Tehetségkutató Énekversenyt (2016,2017). E könyv az énekverseny szerves részeként jelenik meg. Az alkotó célja, hogy a Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas, Kiváló művész emlékét méltón megőrizzük, munkásságának, művészete értékeinek továbbviteléhez hozzájáruljunk. Ez a kötet tisztelgés a méltatlanul elfeledett pozsonyi születésű Házy Erzsébet emléke előtt, mellyel a szülőföld, Csallóköz még tartozik. A szerző további célja a kultúra megújuló minőségű értékeinek a felkarolása és támogatása, hogy az ilyen típusú zenei értékeket minél szélesebb réteghez el tudjuk juttatni, az ifjabb nemzedékkel meg tudjuk ismertetni, színesebbé téve a zenei palettát, ezáltal a polgári értékeket felelevenítsük a régió és a határon átívelő kulturális életben. A kötet a fellelhető dokumentációk és a pályatársak kimondottan ebből az alkalomból írt visszaemlékezései nyomán, valamint a korabeli újságcikkekből való válogatás alapján mutatja be Házy Erzsébet művészetét, melynek további érdekessége, hogy nagy képi anyaggal egészül ki, olyanokkal is, amelyek még soha sehol nem jelentek meg, a képek többsége Mezey Béla az Operaház volt fotósa magángyűjteményéből lettek digitalizálva.